

УДК 338.45(477)
JEL E23, L16, O18

С. О. Ішук

доктор економічних наук, професор, завідувач відділу розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів
e-mail: iso.ird@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-3698-9039>

О. С. Процевят

провідний інженер відділу розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів
e-mail: oksanayakhymetc@i.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6713-2820>

**ДІАГНОСТИКА КЛЮЧОВИХ ТРЕНДІВ
РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ**

Запропоновано методичний підхід до комплексного оцінювання сучасного стану та результатів діяльності промислового сектора економіки. Проведено аналіз ключових тенденцій розвитку промисловості України на підставі розрахунків значень множини показників, які характеризують активність (виробничу, експортну, інвестиційну, капітальну, інноваційну) та ефективність (ресурсну, економічну) її функціонування. Виявлено основні проблеми розвитку промислового виробництва та окреслено напрямки їх розв'язання.

Ключові слова: активність, виробництво, експорт, ефективність, інвестиції, інновації, промислова продукція, рентабельність.

Ishchuk S., Protsevyat O. DIAGNOSTICS OF KEY TRENDS OF INDUSTRIAL DEVELOPMENT IN UKRAINE

Despite the slowing down of industrial development in Ukraine due to the influence of many factors, industry remains the leading form of economic activity. The need for further reformation of this sector of the national economy in order to ensure its competitiveness in the context of strengthening globalization processes requires new analytical assessments and the development of relevant proposals in this direction. The purpose of the article is to determine the key trends in the development of the industrial sector of Ukraine's economy through the prism of the activity and efficiency of its functioning. In accordance with the author's methodical approach, the evaluation was conducted by a set of indicators characterizing production, export, investment, capital and innovation activity, as well as resource and economic efficiency. According to the results of calculating of these indicators' values, it was found that in 2016 the overall level of activity and efficiency of functioning of the industrial sector of the national economy increased after its sharp decline in 2013-2015. The growth of values of such indicators was achieved: the share of industrial output in the volume of sales of products (goods and services); the rate of growth of non-current assets and capital investment in industry; the share of enterprises that introduced innovations in the total number of industrial enterprises; share of expenses on innovations in the total volume of capital investments; return on assets, productivity, profitability of operating activities. Instead, the values of such indicators as the growth rate of the volume of industrial products sold, the share of non-current assets in assets, the share of industry in total volume of foreign direct investment, the growth rate of foreign direct investment in industry, the share of industrial goods in the total exports of goods and services and the share of exports in the volume of industrial sales have decreased. Consequently, in Ukraine there are two negative trends in the development of industry: the reduction of direct foreign investment and the gradual loss of positions in commodity exports. A number of measures have been proposed to overcome them, in particular in the following areas: increasing the attraction of foreign direct investment to industry (expanding the access of industrial enterprises to foreign investment resources, raising the level of awareness of foreign investors regarding potential investment directions in Ukraine); increase of export potential of industry (stimulation of export activity of subjects of the industrial activity, creation of a parametric register of strategic exporters for forecasting flows of the commodity exports, diversification of commodity structure of export and its balancing by the countries-trade partners of Ukraine).

Keywords: activity, efficiency, export, industrial production, innovation, investment, production, profitability.

Постановка проблеми. Незважаючи на уповільнення промислового розвитку в Україні унаслідок впливу багатьох чинників, промисловість залишається провідним видом економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Ґрунтовні дослідження цього сектора національної економіки проводяться в Інституті економіки промисловості НАН України. Зокрема, в [1] проаналізовано розвиток вітчизняної промисловості та виявлено чинники погіршення її структури, падіння ефективності

виробництва, зниження фінансових показників. Також обґрунтовано ключові напрями вдосконалення структури промисловості, підвищення ефективності виробництва та використання трудового потенціалу. У [2] висвітлено питання фінансового, грошово-кредитного, бюджетно-податкового забезпечення неіндустріального розвитку та його екологічного регулювання в Україні. Водночас необхідність подальшого реформування цього сектора економіки задля забезпечення його конкурентоспроможності в

Показники, що характеризують рівень функціонування промислового сектора економіки

Виробнича	Активність				Ефективність	
	Експортна	Інвестиційна	Капітальна	Інноваційна	Ресурсна	Економічна
темپ приросту обсягу реалізованої промислової продукції	частка промислових товарів в експорті товарів та послуг	темп приросту капітальних інвестицій промислових підприємств	темپ приросту необоротних активів	частка підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств	фондовіддача	рентабельність обороту
частка промислової продукції в обсязі реалізації продукції (товарів, послуг)	частка експорту в обсязі реалізованої промислової продукції	темп приросту прямих іноземних інвестицій у промисловість	частка необоротних активів в активах	частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції	продуктивність праці	рентабельність операційної діяльності
-	-	частка промисловості у загальному обсязі надходжень прямих іноземних інвестицій	-	частка витрат на інновації у загальному обсязі капітальних інвестицій	-	рентабельність активів

умовах посилення світових глобалізаційних процесів потребує нових аналітичних оцінок та розробки актуальних пропозицій у цьому напрямку.

Метою статті є визначення основних тенденцій розвитку промислового сектора економіки України крізь призму активності та ефективності його функціонування.

Основні результати дослідження. Відповідно до авторського методичного підходу, оцінювання відбувається за множиною показників (табл. 1).

Ключовим індикатором динаміки розвитку промислового сектора економіки є його *виробнича активність*, яку, своєю чергою, характеризують два основні показники: темп приросту обсягу реалізованої промислової продукції і частка промислової продукції в обсязі реалізації продукції (товарів, послуг). Перший із названих показників упродовж аналізованого періоду (2011-2016 рр.)

демонстрував нестабільну динаміку. Так, у 2012-2013 рр. в Україні відбулось різке зниження темпів приросту обсягу реалізованої промислової продукції до від'ємних значень (рис. 1).

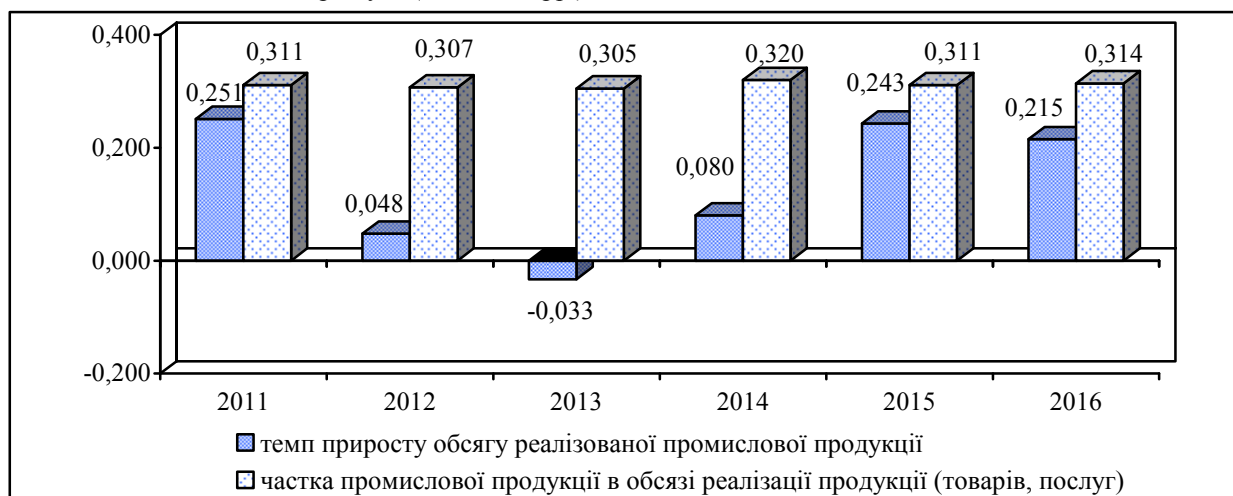

Рис. 1. Показники виробничої активності в Україні, долі одиниці

Побудовано на основі авторських розрахунків за [3; 4].

Із 2014 р. виробнича активність в Україні почала відновлюватись, і у 2015 р. темп приросту обсягу реалізованої промислової продукції на 96,8% досяг рівня 2011 р. Однак, у 2016 р. значення цього показника знову знизилось (на 2,8 в. п.). Частка промислової продукції в обсязі реалізації продукції (товарів, послуг) в Україні упродовж 2011-2016 рр. стабільно перевищувала 30%. Зокрема, у 2016 році значення цього показника збільшилось на 0,3 в. п.

Індикатором зовнішньоекономічної діяльності промисловості є її *експортна активність*, яку, характеризують два ключові показники: частка промислових товарів у загальному експорті товарів та

послуг і частка експорту в обсязі реалізованої промислової продукції. Перший із названих показників в Україні упродовж 2011-2016 рр. демонстрував низхідну тенденцію (загалом на 16,2 в. п.) до 59,5% (рис. 2). Зокрема, у 2016 р. зниження значень цього показника у 15-ти областях призвели до його спаду на загальноукраїнському рівні на 1,4 в. п., порівняно із 2015 р. Натомість частка експорту в обсязі реалізованої промислової продукції після суттєвого зниження у 2012 р. і 2013 р., упродовж двох наступних років піднялась у середньому на 4,0 в. п., однак у 2016 р. знову зменшилась майже до рівня 2013 р. і склала 32,6% (проти 36,1% у 2015 р.).

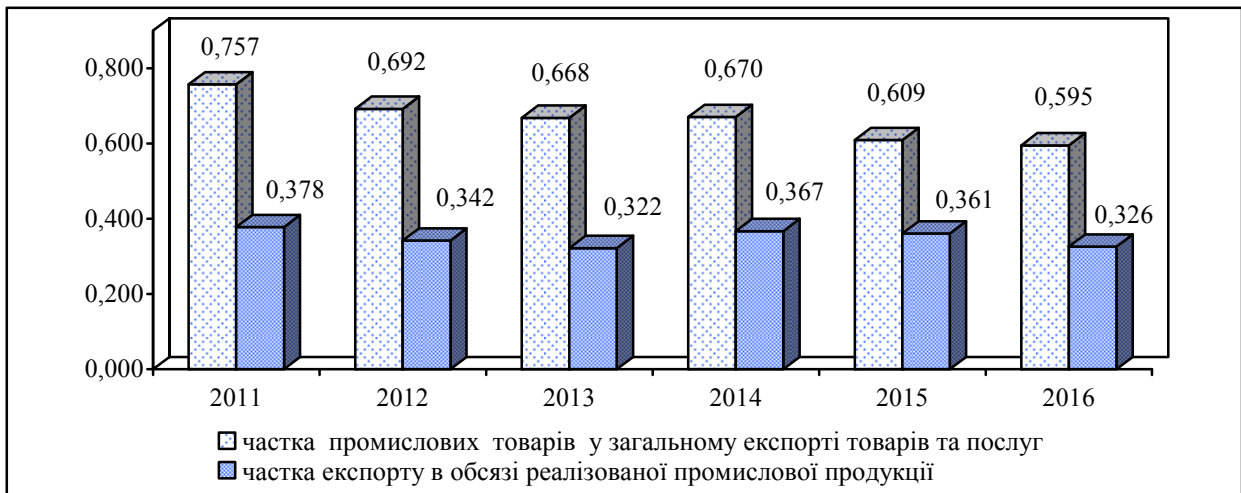

Рис. 2. Показники експортної активності промисловості України, долі одиниці
Побудовано на основі авторських розрахунків за [4; 5].

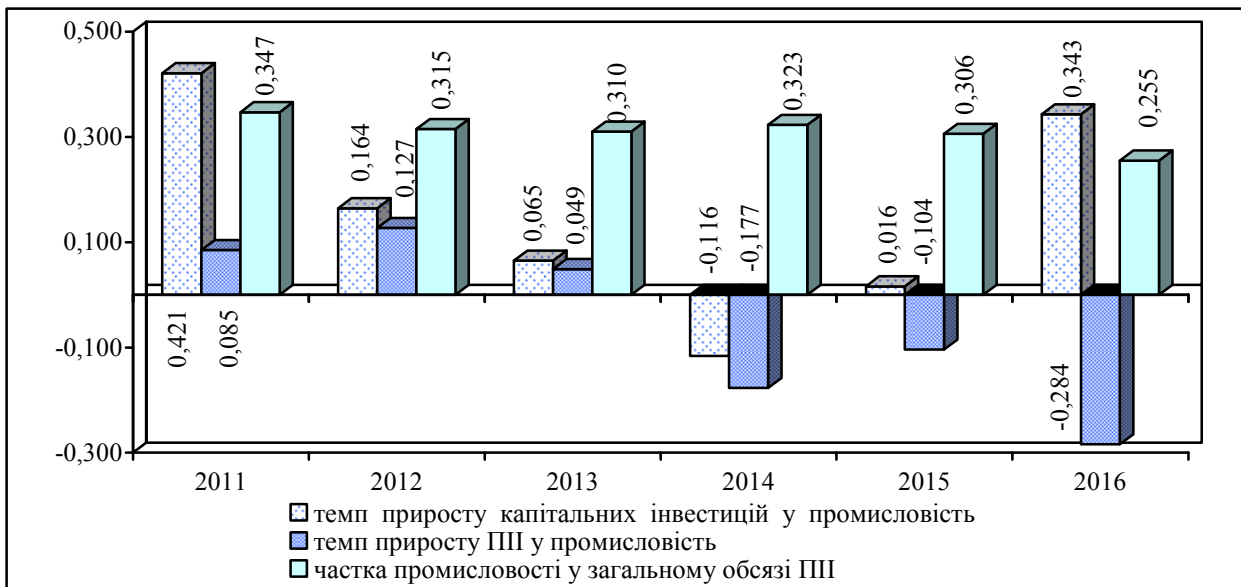

Рис. 3. Показники інвестиційної активності промисловості України, долі одиниці
Побудовано на основі авторських розрахунків за [6; 7].

Рівень залучення капіталовкладень у виробництво відображає *інвестиційна активність*, яку характеризують три показники: темп приросту капітальних інвестицій у промисловість, темп приросту прямих іноземних інвестицій у промисловість і частка промисловості у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Із 2012 р. в Україні відбувалося тенденційне зменшення темпів приросту капітальних інвестицій у промисловість, а з 2013 р. – і темпів приросту ПІІ до від’ємних значень у 2014-2016 рр. (рис. 3). У 2016 р. значення першого з названих показників різко суттєво зросло (на 32,7 в. п., порівняно з 2015 р.) і, таким чином, наблизилось до рівня 2011 р. (різниця склала -7,8 в. п.). Водночас темпи приросту ПІІ у промисловість ще більше знизились (до -28,4%). Як наслідок, частка промисловості у загальному обсязі ПІІ у 2016 р. зменшилась на 4,56 в. п.

Результативним індикатором інвестиційної активності промислового сектора економіки є його *капітальна активність*, яку, своєю чергою, характеризують два показники: темп приросту необоротних активів і частка необоротних активів у активах. В Україні перший із названих показників після значного зростання у 2012 р. майже у 3,5 рази упродовж 2013-2014 рр. різко знизився – на 41,8 в. п. (рис. 4). Однак, із 2015 р. капітальна активність промисловості почала відновлюватись – темп приросту необоротних активів відносно 2014 р. збільшився на 4,7 в. п., а у 2016 р. – ще на 2,2 в. п. Натомість значення частки необоротних активів у активах промисловості демонструє негативну тенденцію – упродовж 2015-2016 рр. цей показник знизився на 7,5 в. п. Останнє свідчить про зниження рівня капіталізації вітчизняної промисловості, а відтак, звуження можливостей для її подальшого розвитку, зокрема на інноваційній основі.

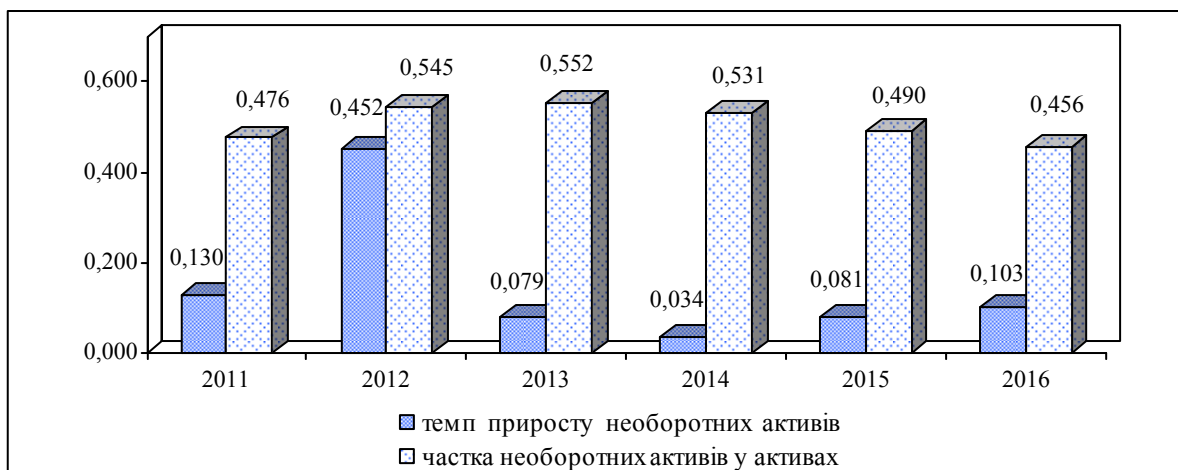

Рис. 4. Показники капітальної активності промисловості України, долі одиниці

Побудовано на основі авторських розрахунків за [8].

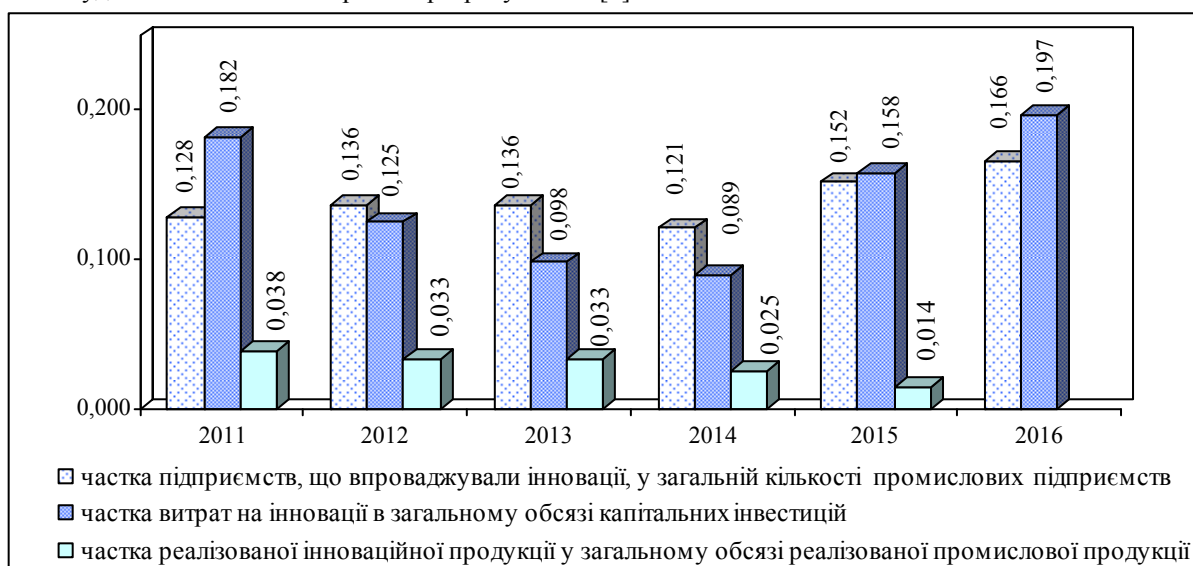

Рис. 5. Показники інноваційної активності промисловості України, долі одиниці

Побудовано на основі авторських розрахунків за [7; 9; 10].

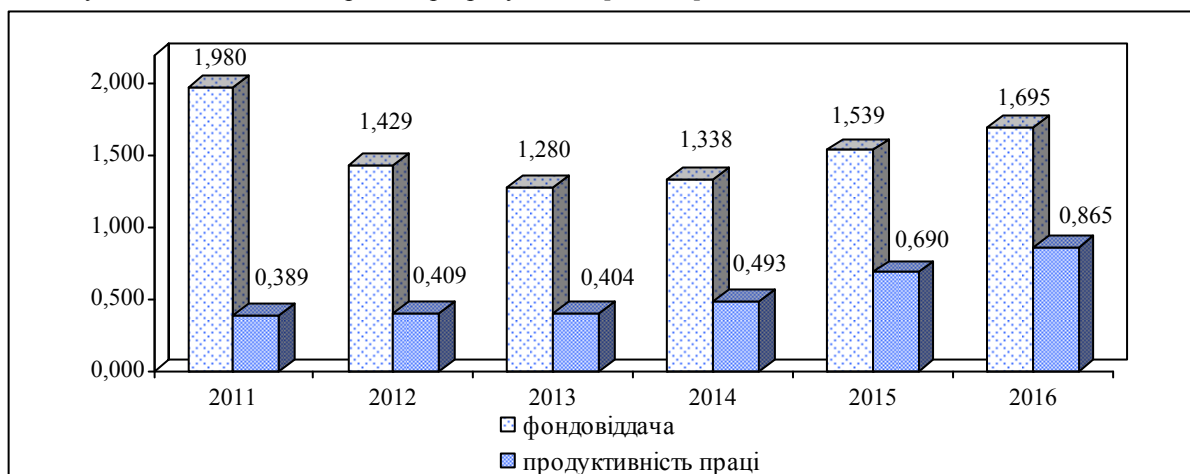

Рис. 6. Показники ресурсної ефективності промисловості України, долі одиниці

Побудовано на основі авторських розрахунків за [4; 8; 11].

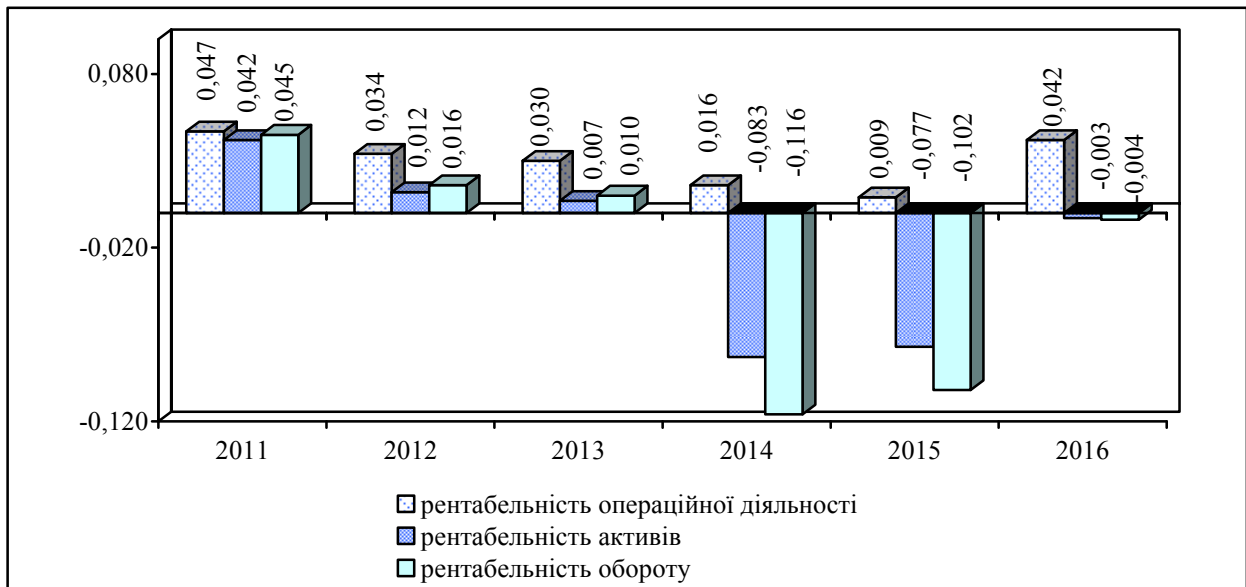

Рис. 7. Показники економічної ефективності промисловості України, долі одиниці

Побудовано на основі авторських розрахунків за [4; 8; 12; 13].

Інноваційну активність промисловості характеризують три ключові показники: частка підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств; частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції; частка витрат на інновації у загальному обсязі капітальних інвестицій. Інноваційна активність промислового сектора економіки України загалом перебуває на низькому рівні (рис. 5). Однак, після зниження упродовж 2012-2014 рр. значень усіх названих показників, у 2015 р. почалося їх зростання, зокрема, частки підприємств, які впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств і витрат на інновації у загальному обсязі капітальних інвестицій. Як наслідок, у 2016 р. значення цих двох показників перевищили рівень 2011 р. на 3,8 в. п. і 1,5 в. п. відповідно. Натомість частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції упродовж 2011-2015 рр. зменшилась у 2,7 рази¹.

Рівень використання виробничих ресурсів (зокрема капітальних і трудових) характеризує *ресурсна ефективність*, яку розглядаємо у розрізі показників фондівіддачі і продуктивності праці. Перший із цих показників відображає ефективність управління необоротними активами, а другий – кадровими ресурсами. Упродовж аналізованого періоду в Україні показники ресурсної ефективності промисловості демонстрували дещо різну динаміку (рис. 6). Так, значення показника фондівіддачі у 2011-2013 рр. зменшилось у 1,55 разу, а в наступних трьох, навпаки, – зросло в 1,3 разу (порівняно з 2013 р.). Натомість показник продуктивності праці упродовж аналізованого періоду зберігав тенденцію до

збільшення (за винятком незначного зниження у 2013 р.), і у 2016 р. його значення перевищило рівень 2011 р. у 2,2 разу. Визначальний вплив на зміну значень показників ресурсної ефективності промисловості України у 2016 р. (порівняно з 2015 р.) мали такі чинники: зростання обсягу реалізованої промислової продукції на 1,21%, збільшення необоротних активів на 10,28% і зменшення середньої кількості працівників у промисловості на 3,17%.

Конкурентні переваги промисловості у сегменті управління витратами та результатами діяльності характеризує *економічна ефективність*, рівень якої відображається трьома показниками: рентабельністю операційної діяльності, рентабельністю обороту і рентабельністю активів. Значення усіх цих показників у промисловому секторі економіки України упродовж 2011-2015 рр. зберігали спадну тенденцію (рис. 7).

Так, у 2015 р., порівняно з 2014 р., зростання витрат операційної діяльності на 27,8% і одночасне зменшення результату від операційної діяльності (прибутку) на 31% спричинило зниження рентабельності операційної діяльності промисловості на 0,7 в. п., однак, значення цього показника залишилося додатним (0,9%). У 2016 р. відбулось суттєве (на 3,3 в. п.) зростання рентабельності операційної діяльності промисловості. Натомість значення показників рентабельності обороту і рентабельності активів із 2014 р. були від'ємними внаслідок збиткового фінансового результату до оподаткування промисловості, зокрема, 11-ти областей у 2016 р. (проти 23-х у 2014 р.). Збиток від звичайної діяльності до оподаткування промисловості скоротився до 7569,6 млн грн. (проти 181 361,1 млн грн. у 2015 р.). Водночас фінансовий результат (прибуток) від операційної, тобто основної (або виробничої) діяльності склав 96 856,9 млн грн.

Отже у 2016 р. підвищився загальний рівень активності та ефективності функціонування

¹ У 2016 році Державна служба статистики України не оприлюднила ці дані

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

промислового сектора національної економіки після різкого його зниження упродовж 2013-2015 рр. Зокрема, було досягнуто зростання значень таких показників:

- частки промислової продукції в обсязі реалізації продукції (товарів, послуг) – на 0,3 в. п., порівняно з 2015 р.;
- темпів приросту необоротних активів (на 2,2 в. п.) і темпів приросту капітальних інвестицій у промисловість (на 32,7 в. п.);
- частки підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств (на 1,4 в. п.);
- частки витрат на інновації в загальному обсязі капітальних інвестицій (на 3,9 в. п.);
- фондіввіддачі (на 15,6 п.), продуктивності праці (на 17,5 п.), рентабельності операційної діяльності (на 3,3 в. п.).

Також відбулось зменшення на 95,83% обсягів збитку від звичайної діяльності до оподаткування промисловості.

Водночас темп приросту обсягу реалізованої промислової продукції у 2016 р. знизився (унаслідок падіння індексу цін виробників) на 2,8 в. п., частка необоротних активів у активах – на 3,4 в. п., частка промисловості в загальному обсязі ПП – на 5,1 в. п., темп приросту прямих іноземних інвестицій у промисловість – на 18 в. п. (до –28,4%), частка промислових товарів у загальному експорті товарів та послуг – на 1,4 в. п., частка експорту в обсязі реалізованої промислової продукції – на 3,5 в. п.

Висновки. Підсумовуючи, можна констатувати, що в Україні посилюються дві негативні тенденції у розвитку промисловості:

- 1) скорочення надходжень прямих іноземних інвестицій;
- 2) поступова втрата позицій у товарному експорті.

Для протидії цим негативним тенденціям необхідна реалізація комплексу організаційно-економічних заходів, зокрема за такими напрямками:

- активізація залучення прямих іноземних інвестицій у промисловість;
- розширення доступу суб'єктів промислової діяльності до іноземних інвестиційних ресурсів шляхом створення умов (за участі та сприяння державних і регіональних органів влади) для тіснішої співпраці суб'єктів промислової діяльності з європейськими організаціями та фондами, що займаються фінансовою підтримкою регіонального розвитку в межах програм міжнародного співробітництва (Світовим банком, ЄБРР, Інвестиційним банком та ін.);
- підвищення рівня поінформованості іноземних інвесторів щодо потенційних напрямків капіталовкладень в Україні шляхом оприлюднення на інтерактивних інвестиційних порталах результатів рейтингових оцінок інвестиційної привабливості регіонів і провідних українських товаровиробників;
- нарощення експортного потенціалу промислового сектора економіки:

- стимулювання експортної активності суб'єктів промислової діяльності шляхом надання їм організаційно-технічної та інформаційної підтримки у напрямку удосконалення системи управління якістю промислової продукції та забезпечення міжнародної сертифікації виробництв;
- створення параметричного реєстру стратегічних експортерів для прогнозування потоків товарного експорту;
- диверсифікація товарної структури експорту та її збалансування у розрізі країн-торгових партнерів України.

Звідси, перспективи подальших досліджень лежать у площині економічного обґрунтування, з одного боку, перспективних напрямків капіталовкладень (передусім у виробництва з високим ступенем переробки), а з іншого – стратегічних напрямків розвитку експортоорієнтованих промислових виробництв в Україні.

Список використаних джерел

1. Амоша О. І., Булеєв І. П., Землянкін А. І., Збаразька Л. О., Харазішвілі Ю. М. та ін. *Промисловість України – 2016: стан та перспективи розвитку* (науково-аналітична доповідь) / Інститут економіки промисловості НАН України. Київ, 2017. 120 с. Режим доступу: http://iep.com.ua/publ/informacijni_resursi/naukovi_dopovidi/promislovisit_ukrajini_2016_stan_ta_perspektivi_rozvitku/2-1-0-95
2. Вишневський В. П., Збаразька Л. О. (редкол.), Половян О. В., Заніздра М. Ю., Чекіна В. Д. та ін. *Національна модель неоіндустріального розвитку України: монографія* / Інститут економіки промисловості НАН України. Київ, 2016. 518 с. Режим доступу: http://iep.com.ua/Vishnevskiy_Zbarazska_Zanizdra_Chekina_2016.pdf
3. Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємств за видами економічної діяльності // *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. 2017. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності // *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. 2017. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Товарна структура зовнішньої торгівлі України // *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. 2017. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України у 2016 році // *Експрес-випуск Державної служби статистики України*. 28.02.2017. №100/0/03.5вн-17. К., 2017. 2 с. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2017/02/35pdf.zip>
7. Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності // *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. 2017. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. *Показники балансу великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності* //

Офіційний сайт Державної служби статистики України. 2017. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

9. Впровадження інновацій на промислових підприємствах // Офіційний сайт Державної служби статистики України. 2017. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

10. Інноваційна активність // Офіційний сайт Державної служби статистики України. 2017. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

11. Зайняте населення за видами економічної діяльності та регіонами // Офіційний сайт Державної служби статистики України. 2017. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

12. Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами промислової діяльності // Офіційний сайт Державної служби статистики України. 2017. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

13. Фінансові результати підприємств до оподаткування за видами промислової діяльності // Офіційний сайт Державної служби статистики України. 2017. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References

1. Amosha, O. I., Bulyeyev, I. P., Zemlyankin, A. I., Zbarazska, L.O., Kharazishvili, Yu. M., & et. al. (2017). *Promyslovist' Ukrainy – 2016: stan ta perspektyvy rozvytku [Industry of Ukraine – 2016: the state and prospects of development]* (Scientific Report). Retrived from http://iep.com.ua/publ/informacijni_resursi/naukovi_dopo_vidi/promislovist_ukrajini_2016_stan_ta_perspektivi_rozvitku/2-1-0-95 [in Ukrainian].

2. Vyshnevskyy, V. P., Zbarazska, L. O. (Eds.), Polovyan, O. V., Zanizdra, M. Yu., Chekina, V. D., & et. al. (2016). *Natsional'na model' neoindustrial'noho rozvytku [National model of neoindustrial development]*. Retrived from http://iep.com.ua/Vishnevskiy_Zbarazska_Zanizdra_Chekina_2016.pdf [in Ukrainian].

3. State Statistics Service of Ukraine (2017). *Obsyah realizovanoi produktsiyi (robit, posluh) pidpryyemstv za vydamy ekonomichnoi diyal'nosti [Volume of sold products (works, services) by type of economic activity]*. *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

4. State Statistics Service of Ukraine (2017). *Obsyah realizovanoi promyslovoyi produktsiyi za vydamy diyal'nosti [Volume of industrial products sold by type of activity]*. *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

5. State Statistics Service of Ukraine (2017). *Tovarna struktura zovnishnoyi torhivli Ukrainy*

[Commodity structure of foreign trade of Ukraine]. *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

6. State Statistics Service of Ukraine (2017, Feb 28). *Investytsiyi zovnishnoekonomichnoi diyal'nosti Ukrainy u 2016 rotsi [Investments of Ukraine's Foreign Economic Activity in 2016]*. *Ekspres-vypusk Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Express-release of the State Statistics Service of Ukraine] 100/0/03.5vn-17*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2017/02/35pdf.zip> [in Ukrainian].

7. State Statistics Service of Ukraine (2017). *Kapital'ni investytsiyi za vydamy promyslovoyi diyal'nosti [Capital investment by type of industrial activity]*. *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

8. State Statistics Service of Ukraine (2017). *Pokaznyky balansu velykykh ta serednikh pidpryyemstv za vydamy ekonomichnoi diyal'nosti [Indicators of balance of large and medium enterprises by types of economic activity]*. *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

9. State Statistics Service of Ukraine (2017). *Vprovadzhenya innovatsiy na promyslovykh pidpryyemstvakh [Implementation of innovations at industrial enterprises]*. *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

10. State Statistics Service of Ukraine (2017). *Innovatsiyina aktyvnist' [Innovative activity]*. *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

11. State Statistics Service of Ukraine (2017). *Zaynyate naseleennya za vydamy ekonomichnoi diyal'nosti ta rehionamy [Employed population by type of economic activity and regions]*. *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

12. State Statistics Service of Ukraine (2017). *Rentabel'nist' operatsiynoi diyal'nosti pidpryyemstv za vydamy promyslovoyi diyal'nosti [Profitability of operating activity of enterprises by types of industrial activity]*. *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

13. State Statistics Service of Ukraine (2017). *Finansovi rezul'taty pidpryyemstv do opodatkovannya za vydamy promyslovoyi diyal'nosti [Financial results of enterprises before taxation by types of industrial activity]*. *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

Надійшло 26.12.2017 р.